

PANDÈMIA, VACUNA I PODER

Eduard Soler i Lecha, investigador sènior, CIDOB
@solerlecha

La crisi de la Covid-19 ha accelerat dinàmiques geopolítiques prèvies a la pandèmia: el desplaçament del centre de poder gravitatori global cap a Àsia, amb un reforçat estatus de la Xina com a gran potència i el progressiu ascens de l'Índia; però també el qüestionament de les institucions multilaterals.

660

MARÇ
2021

Aquest article es va
publicar prèviament
a *La Vanguardia*.

Fa un any la nostra manera de viure va canviar dràsticament i alguns d'aquests canvis tindran efectes permanents. Han canviat en la mateixa mesura les relacions internacionals? S'han alterat els equilibris de poder? Hi ha més cooperació o més conflicte? La majoria d'indicis apunten que, a diferència del que succeeix en les dinàmiques interpersonals i les relacions econòmiques, en l'àmbit internacional predomina l'acceleració de tendències prèvies.

La pandèmia ha accelerat el desplaçament del centre de poder gravitatori global cap al continent asiàtic i ha reforçat l'estatus de la Xina com a gran potència. En conseqüència, la resta d'actors del sistema s'estan definint en funció del tipus de relació que volen tenir amb Beijing. A Europa, per exemple, la pandèmia ha aportat nous matisos a la doctrina preexistent segons la qual en funció del tema o del moment la Xina pot ser un soci, un competidor o un rival sistèmic. El nou secretari d'Estat nord-americà, Antony Blinken, també s'ha sumat a aquesta línia de pensament, assenyalant la Xina com el principal desafiament geopolític dels Estats Units i que amb ella es cooperarà quan sigui possible i es competirà quan sigui necessari.

Per a un nombre creixent de països en vies de desenvolupament, la Xina s'havia convertit ja en el primer soci comercial, en un tenidor de deute i en un inversor en projectes estratègics de connectivitat. Ara també apareix com el soci dispost a proporcionar les vacunes que no poden comprar al mercat internacional i que els mecanismes multilaterals encara no han proveït.

Un altre element que recorda a les dinàmiques del món pre-Covid és el progressiu ascens de l'Índia, tema que genera menys soroll mediàtic i menys recels a Occident que el de la Xina. Nova Delhi no es conforma amb un estatus de potència regional i està buscant una relació d'igual a igual amb la resta de grans potències. Abans de la pandèmia, ja estava explorant aliances amb el Japó, Austràlia i els països occidentals per posar contra-

pesos a la Xina a l'indo-pacífic, i ampliava els horitzons de la seva política exterior, mirant als països de la península aràbiga i l'Àfrica oriental. Per a l'Índia la inversió en tecnologia era la millor manera de recuperar terreny. Ara desplega la seva diplomàcia liderant els països en vies de desenvolupament en el marc de l'Organització Mundial de Comerç (OMC) per exigir un aixecament temporal de les patents, i també donant vacunes de producció pròpia començant pels països veïns (Sri Lanka, Bhutan, Maldives, Bangladesh, Nepal, Myanmar o les Seychelles) i els petits estats del Carib.

Pel que fa a Rússia observem un exercici constant de reafirmació nacional. Potser podríem parlar de patriotisme de la vacuna. El nom escollit per a la vacuna, Sputnik, és una clara declaració d'intencions. A través de la vacuna, Rússia també s'està reivindicant com a potència global. Això explica, per exemple, per què és especialment activa a l'Amèrica Llatina, un continent allunyat geogràficament i que els Estats Units ha considerat com el seu pati del darrere. De nou, s'aprofundeix en una tendència prèvia, ja que abans de la pandèmia, Rússia ja s'havia convertit en un suport decisiu de Nicolás Maduro a Veneçuela. I també resulta familiar l'intent de dividir els socis europeus. Abans era el gas, avui són les vacunes. Els vells nous amics que per a Moscou –Hongria, per exemple– poden ser de gran utilitat quan toqui parlar de sancions.

El posicionament d'aquests tres actors, la Xina, l'Índia i Rússia, en la lliga sanitària global, reforça la idea d'un món multipolar, o policèntric com agrada dir a Moscou. Un món en què Occident segueix sent important, però on ha perdut pes relatiu.

El posicionament d'aquests tres actors, la Xina, l'Índia i Rússia, en la lliga sanitària global, reforça també la idea d'un món multipolar, o policèntric com agrada dir a Moscou. Un món en què Occident segueix sent important, però on ha perdut pes relatiu. En aquest sistema competitiu i en procés de reequilibri, les potències reemergides incorporen sense rubor les vacunes a la caixa d'eines que fan servir per projectar estatus, i per mantenir i ampliar àrees d'influència.

És la competició l'únic motor de les relacions internacionals en plena pandèmia? No, no ho és. Hi ha cooperació a nivell global com la que es dona en el marc de l'Organització Mundial de la Salut, en la que els Estats Units ha tornat a implicar-se, o l'Aliança Global per a la Vacunació i el mecanisme Covax per fer arribar la vacuna als països amb menys recursos. També hi ha cooperació entre membres d'una determinada regió com hem vist amb el programa de compra conjunta a la Unió Europea o amb els esforços de coordinació desplegats per la Unió Africana. El problema és que els mecanismes multilaterals s'han vist fortament tensionats i no tots han estat a l'alçada. Moltes institucions internacionals han estat sotmeses a fortes crítiques –la de Donald Trump respecte l'OMS va ser la més sonora– i alguns dels seus integrants segueixen temptats d'anar per lliure, tal com estem veient en temps real en el si de la Unió Europea.

No obstant això, els reflexos cooperatius encara hi són. La idea que aquesta és una crisi que només es pot resoldre globalment ha anat calant, encara que segueixi faltant ambició. Com també s'ha trobat a faltar respecte l'altra crisi global: la climàtica. Són dos emergències, la sanitària i la mediambiental, que van de la mà, i aquest any haurem d'estar atents a si s'acceleren els compromisos climàtics, si hi ha canvis d'hàbits de consum, i també si es reforça la recerca i desenvolupament d'energies netes i de materials menys contaminants.

Aquest gran angular de matèria de les relacions internacionals té un angle cec: els conflictes i les crisis humanitàries. Absorts en la gestió de la pandèmia, no s'ha prestat prou atenció a aquesta altra font de patiment, desigualment distribuïda i que a diferència de la pandèmia afecta sobretot als països del sud global. Es va desapropiar la idea d'acordar una treva sanitària global, com va demanar el secretari general de Nacions Unides, António Guterres. No només continuen oberts els conflictes que ja hi eren, sinó que es fonen conflictes congelats com els del Caucas, el Sàhara o el Tigray a Etiòpia. Vells i nous conflictes incrementen unes crisis humanitàries per a les que hi ha menys ajuda i més dificultats per fer-la arribar. I tot això en un context en què la pandèmia ha empès a centenars de milions de persones a la pobresa, també en els anomenats països de nord.

Un món violent i desigual, insuficientment equipat per fer front a desafiaments globals. Un sistema que continua buscant l'equilibri entre cooperació i competició i amb les vacunes incorporant-se al gran joc de poder. La pandèmia és un factor rellevant en les relacions internacionals, i ho és en la mesura que revela contradiccions, modifica agendes i apunta tendències prèvies com la multipolaritat, el desplaçament del centre gravitacional cap a Àsia i el qüestionament de les institucions multilaterals.